

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Buma's Schoo-lezing Na de analyse aandacht voor toon en verbinding

door Frank van den Heuvel

De auteur is bestuurslid van Socires en oud-redacteur van *Christen Democratische Verkenningen*.

Sybrand Buma zette in zijn HJ Schoo-lezing zwaar in op de oorzaken van de onlustgevoelens die veel mensen terecht koesteren jegens de samenleving waarin ze zijn terechtgekomen en de snelle veranderingen waarmee ze de afgelopen jaren werden geconfronteerd. Maar hij zou méér moeten bieden, ook de kans op nieuwe perspectieven.

In het onlangs verschenen boek *Schoonheid macht liefde* beschrijft oud-SP-Tweede Kamerlid Sharon Gesthuizen hoe deze drie zaken bij haar steeds terugkomen in het leven en in de politiek.¹ Ze vertelt hoe ze als onzeker meisje uit een katholiek milieu terecht komt in de politiek, in de SP, en daarbinnen worstelt met idealen, haar streven naar perfectie, machtspolitiek en de Haagse en andere werkelijkheden. In de commentaren op haar boek werd vooral aandacht besteed aan hoe zij, en anderen, leden onder de dominantie

van Jan Marijnissen, met als belangrijkste insteek dat ze niks nieuws schrijft: iedereen wist dat Marijnissen, die de partij opbouwde vanuit de gemeenteraad in Oss tot 25 zetels in de Tweede Kamer, lastig zaken kon loslaten en jarenlang fractievoorzitter én partijvoorzitter was. Is dit een overblijfsel van oudmaoïstisch centralisme?

De SP is een interessante mix van drie groepen: in de PvdA teleurgestelde socialisten, oud-communisten uit Noordoost-Groningen, en linkse KVP'ers die binnen het CDA geen gehoor meer kregen. Marijnissen kwam, evenals Emile Roemer, uit die laatste stroming. Het is interessant je af te vragen of mensen als Marijnissen zich in hun leiderschap laten voeden door hun katholieke wortels. De kritiek die er in de jaren zestig kwam op de katholieke kerk was dat het daar verstikkend was, dat de eigen inbreng moest passen in het voorgeschreven format, en dat de leider (meneer pastoor, de bisschop, de paus) onfeilbaar was; katholieke kerkverlaters die bij de SP uitkwamen moeten zich hebben afgevraagd of ze daar, met het *Rode boekje* van Mao als de nieuwe catechismus, niet in een keurslijf waren terechtgekomen dat nog sterker was dan het Roomse.

* * *

Wat geeft dit boek van Gesthuizen ons mee voor de politiek van vandaag en voor ons eigen CDA? Kunnen we binnen onze partij altijd alles zeggen wat we willen? Geven we binnen het CDA ruimte aan de pluriformiteit die

past bij een brede volkspartij? Is de groep rond Buma niet te klein? Zo komen we onvermijdelijk bij de HJ Schoo-lezing van Sybrand Buma. *NRC Handelsblad* en *Trouw* constateren dat er binnen het CDA geen debat is over de inhoud en de richting van dit verhaal.

In zijn lezing analyseert Buma de situatie in 'verwarde tijden'. Hij beschrijft hoe mensen onzeker en boos zijn, maar dat het in feite slechts gaat om gewone Nederlanders die houvast zoeken; dat ze het moeilijk hebben door het 'doorgeschoten individualisme' en doordat er te veel nadruk ligt op 'vrijheid en gelijkheid', een erfenis van de Franse Revolutie. Er is in ons land, aldus Buma, te weinig aandacht voor onze West-Europese traditie en voor collectieve waarden. Als oplossingsrichting kiest Buma een conservatieve koers en toon.

De analyse in Buma's verhaal is juist, raak, interessant en relevant, maar de inhoud mist enkele belangrijke elementen en de toon is te somber. Terecht geeft Buma de lange historische lijnen aan en sluit hij aan bij onze cultuur, maar hij moet sneller weggaan van de angst, en naar oplossingen zoeken. Die zitten in de inhoud. Hij benoemt terecht de moderniteit in relatie tot de christelijke ethiek, maar werkt deze te weinig uit. Oplossingen op het gebied van energie, innovatie, hightech, de vele ontwikkelingen in het Nederlandse en het internationale bedrijfsleven, geven juist ruimte voor een positieve kijk op de toekomst. We kunnen alle vraagstukken oplossen als Nederland of – en dat element mis ik ook in Buma's verhaal – via Europese en andere internationale samen-

werking. We hebben dan overheid, markt én maatschappij nodig.

* * *

Buma mag de christendemocratie wel wat meer presenteren als een stroming die in alle tijden met eigentijdse oplossingen komt. Het 'Wij zijn de tijden' van Augustinus biedt immers soms meer vastheid dan conservatieve denkers als Edmund Burke. En als we over historische lijnen spreken, moeten we ook de opbouw van Europa langs christendemocratische beginselen als subsidiariteit, solidariteit en gespreide verantwoordelijkheid benoemen. We moeten, net als vroeger, over de eigen grenzen heen kijken; dat is ook van belang voor de 'gewone Nederlanders'.

Ook de toon in Buma's lezing is matig gekozen: deze kan en moet beter, positiever. Minder boos, cynisch en uitsluitend, en meer uitnodigend en verbindend. Buma haakt aan

bij onzekere gevoelens, maar te veel wordt daarmee, en dat is in lijn met de brexit, Trump en Wilders, de kaart van de angst gespeeld. De populistten exploiteren de angst: angst voor een groeiende vluchtelingenstroom, voor een islam die onze cultuur zal vernietigen, voor een gul-

zig Brussel, voor een nietsontziende Poetin, voor instortende pensioenen, voor egoïstische bankiers, voor banen inpikkende robots, voor Groningse aardbevingen. En ook voor marktwerking, die lang niet iedereen bracht wat beloofd was, maar wel snelle winsten opleverde voor handige mensen, van Panama tot in de Londense City.

Er zijn twee basisemoties voor mensen: angst en liefde. De ene is ook het antwoord

Te veel wordt de kaart van de angst gespeeld

op de andere. Misschien is de gewenste reactie op de voornoemde angst niet rationeel, maar meer emotioneel: liefde, warmte, naastenliefde, compassie, barmhartigheid, perspectief. De politicus die met het échte antwoord op angst komt, wint de mensen. Het is het verhaal van de samenleving die meer is dan wetten en law-and-order, geld en kilte, politiek en hekken. De partij, maar liever de politicus, die dit nieuwe verhaal van liefde, hoop en perspectief tegenover de angst kan zetten, heeft het enige echte antwoord op de onzekerheid, en daarmee op Wilders en zijn PVV. Om terug te gaan naar de Franse Revolutie: naast vrijheid en gelijkheid hebben we ook broederschap nodig. Die kan het CDA bieden, maar hoe? Juist in verwarde tijden moeten we de verbinding zoeken, maar ik vraag me af of de toon van de HJ Schoon-lesing dat mogelijk maakte.

* * *

Buma, of het CDA, kan hier drie wegen kiezen. De eerste is de verongelijkte: boos zijn omdat velen zich keren tegen onze visie die teruggaat op traditie, religie en onze beginselen. De drijfveer is dan antagonistisch, en het resultaat is dat we tegenover anderen komen te staan, waardoor polarisatie ontstaat. De tweede weg betreft een zeker conservatisme dat een bepaald ideaal voor ogen heeft: een vertrouwde nestgeur, een tikkeltje nationalistisch. Maar dat is te veel terugkijken: de wereld is nu eenmaal anders dan vijftig jaar geleden, de mensen zijn anders en de omstandigheden ook. Een conservatieve opstelling leidt te vaak tot starheid en, daardoor, tot isolement; er is te weinig aansluiting bij

nieuwe generaties. De derde weg is even oprecht als de andere twee, maar hier is er geen 'ultieme waarheid'. Wederom zijn de wortels van belang, maar deze worden warmer en minder stellig uitgedragen. Er is beslist gevoel voor traditie, maar niet verongelijk of conservatief. Wat is dan het resultaat? Waar de eerdere varianten vaak sterven in polarisatie en isolement, zien we hier verbinding. Je gaat, vanwege de openheid, het gesprek aan; je toont begrip voor de ander, maar zet ook je eigen verhaal, waarden en geloof neer. Deze combinatie van openheid en verbinding is cruciaal, juist ook om mensen voor je te winnen. De mensen in Zuid-Nederland, stemmend op basis van cultuur, gevoel en sfeer; de ondernemers, de verworvenheden van de markt ziend; de nieuwe generaties, die naast de kritische noten die Buma terecht afschiet richting anderen, óók het positieve geluid willen horen. Je wint mijn ouders, mijn broers en onze kinderen, die in hun hart CDA'er zijn en zoeken naar redenen om op het CDA te stemmen, maar de laatste keer niet of met grote twijfel op de partij gestemd hebben. Drie generaties!

In plaats van antagonisme en isolatie, zoals Gesthuizen die bij de SP ervoer, zijn verbinding en een positieve toon nodig. Een aanpassing in deze richting kan van het CDA weer een echte volkspartij maken. Buma's Schoonlesing was goed, maar heeft een vervolg nodig in uitwerking en toon.

Noten

- 1 Sharon Gesthuizen, *Schoonheid macht liefde. In het leven en de politiek*. Breda: De Geus, 2017.